

РОЗДІЛ III

Актуальні проблеми цивілістики

УДК 347.62(477)

А. Гриняк

Окремі аспекти укладення шлюбного договору за цивільним та сімейним законодавством України

Стаття присвячена особливостям укладення шлюбного договору за законодавством України. Акцентовується увага на з'ясуванні юридичної природи шлюбного договору, що впливає і на вирішення питань щодо обов'язковості його нотаріального посвідчення. Шлюбний договір серед подружніх договорів має найбільш комплексний характер і може вміщувати різноманітні умови, які стосуються майна подружжя або надання утримання одному з них; може укладатися стосовно майбутнього майна подружжя; суб'єктами шлюбного договору може бути не тільки подружжя, а й особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу. З огляду на вищевикладене можна дійти висновку, що обґрунтування переваг шлюбного договору порівняно з законним режимом майна подружжя та детальна розробка порядку і умов його укладання, має надзвичайно важливе значення для розвитку цього інституту. Зважаючи на особистісний характер шлюбного договору, обґрунтовано недоцільність укладення таких договорів через представника.

Ключові слова: шлюбний договір, нотаріальне посвідчення, договірний режим, майно подружжя, форма договору, недійсність договору.

Постановка наукової проблеми та її значення. Соціально-економічний розвиток в українському суспільстві, еволюція сімейних відносин та ставлення до шлюбу цілком об'єктивно і закономірно зумовлюють необхідність існування інституту шлюбного договору в сімейному законодавстві України. Одразу ж відзначимо, що введення договірної форми майна подружжя може сприяти не лише впорядкуванню майнових відносин, а й поліпшувати взаємодію між ними.

Саме тому переважна більшість країн світу давно визнали доцільність існування інституту шлюбного договору у своїх національних законодавствах. В різних країнах цей інститут має свої особливості, проте мета його існування єдина – надати подружжю достатньо широкі можливості для самостійного визначення своїх майнових відносин у шлюбі, щоб вони мали змогу, при необхідності, змінити режим володіння майном, встановлений законом, який автоматично починає діяти з моменту укладання шлюбу. Не є, на щастя, винятком у вирішенні цієї проблеми і правова система України.

Формулювання мети та завдань статті. Метою наукової статті є встановлення юридичної природи шлюбного договору та її впливу на порядок укладення та припинення цих договірних відносин. Завданнями цього дослідження, відповідно, є: 1) визначення суттєвих умов та особливостей шлюбного договору; 2) з'ясування чинного порядку укладення та нотаріального посвідчення цього виду договорів за законодавством України; 3) обґрунтування недоцільності укладення таких договорів через представника; 4) встановлення підстав для визнання шлюбного договору недійсним; 5) формулювання пропозицій законодавцеві та практичним працівникам.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження До договорів, що тягнуть за собою виникнення договірної форми майна подружжя, у вітчизняній юридичній літературі відносять: а) договір про відчуження одним із подружжя на користь другого з подружжя своєї частки у праві спільної сумісної власності без виділу цієї частки (ч. 2 ст. 64 СК); б) договір про порядок користування майном (ст. 66 СК); в) договір про виділ частки нерухомого майна одного з подружжя зі складу усього майна (ч. 2 ст. 69 СК); г) договір про надання утримання (ст. 78 СК); д) договір про припинення права на утримання взамін набуття права власності на майно (ст. 89 СК); е) шлюбний договір (ст. 92-103 СК) [1, с. 118].

Таким чином, серед наведених вище подружніх договорів особливе місце займає шлюбний договір. У літературі питання про правову природу шлюбного договору залишається дискусійним.

Більшість вчених погоджуються з думкою, що шлюбний договір хоча і має ряд специфічних особливостей, відноситься до цивільно-правових договорів і на нього поширюються загальні правила щодо правочинів [2, с. 33-34; 3, с. 5]. Так, дійсно, при детальному аналізі форми цього договору, умов його дійсності, підстав визнання його недійсним, порядку укладання та виконання договору напрошується висновок, що в даному випадку використовуються загальні цивільно-правові конструкції договірних прав. Тому необхідно погодитись з думкою тих вчених, які шлюбний договір відносять до цивільно-правових договорів.

Разом з тим, у вітчизняній юридичній літературі трапляються й інші думки щодо природи шлюбного договору. Так, на думку Ю. С. Червоного, шлюбний договір за своєю природою є сімейно-правовим договором, оскільки його суб'єктами є лише подружжя. Набранню чинності шлюбним договором, що регулює майнові відносини подружжя, як зазначав вчений, має передувати укладення шлюбу, тобто у цьому разі дістає вияв похідність регулювання майнових сімейних відносин від регулювання особистих немайнових відносин, що характерно для відносин, які регулюються сімейним правом [4, с. 17].

Водночас укладення договорів регулюється гл. 53 ЦК України «Укладення, зміна і розірвання договору». Законодавством встановлено загальний порядок укладання будь-яких цивільних договорів (незалежно від їх видів). У доктрині цивільного права свого часу зазначалось, що для укладення договорів необхідно три елементи: а) пропозиція вступити в договір (оферта); б) прийняття цієї пропозиції (акцепт); в) покриття оферти акцептом (перфекція) [5, с. 182]. Виходячи із цього, виділяють такі моделі укладення договору: а) одностадійну, за якою імперативно визначено умови участі однієї зі сторін в договорі і їй, власне, ні про що домовлятися. Йдеться про приєднання на загальновідомих умовах, а пропозиція про укладення договору (оферта) не припускає альтернативи при її прийнятті; б) двостадійну (класичну), за якою через оферту та акцепт відбувається свобода волевиявлення учасників; в) ускладнену попереднім зобов'язанням у вигляді форвардного договору чи протоколу про наміри, або передумовами укладення договору; г) договір через договір, за якою укладення договору базується на іншому договорі, що не підпадає під ознаки форвардного. У всякому разі намір на укладення договору повинен бути чітко висловлений хоча б однією зі сторін [6, с. 130].

Відповідно до ч. 1 ст. 92 СК України суб'єктами шлюбного договору можуть бути дві категорії осіб: 1) особи, які подали до державного органу РАЦС заяву про реєстрацію шлюбу (наречені); 2) особи, які вже зареєстрували шлюб (подружжя). Із специфікою суб'єктного складу шлюбного договору пов'язані й особливості його дії в часі. Згідно зі ст. 95 СК України дія шлюбного договору, що його було укладено до реєстрації шлюбу, починається з моменту реєстрації шлюбу. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення.

Водночас звертає на себе увагу імперативний характер наведеної статті. В деякій мірі імперативність цього законодавчого положення є виправданою, оскільки шлюбний договір, укладений особами, що бажають вступити в шлюбні відносини, набирає чинності тільки після реєстрації шлюбу. Однак імперативність є невиправданою в таких випадках. По-перше, за бажанням сторін шлюбний договір, укладений до реєстрації шлюбу, може поширюватися на відносини, які виникнуть не з моменту реєстрації шлюбу, а пізніше, наприклад, через п'ять років після реєстрації шлюбу. По-друге, немає перешкод для того, щоб шлюбний договір, укладений в період шлюбу, за бажанням сторін поширював свою дію на відносини, що виникли раніше – з моменту реєстрації шлюбу. Такий договір, на думку І. В. Жилінкової, не буде суперечити закону [2, с. 123].

На нашу думку, доцільно підтримати позицію І. В. Жилінкової, адже якщо сторони наділені правом зміни правового режиму майна, набутого ними до шлюбу, то, безперечно, вони мають право визначати на власний розсуд правовий режим майна, набутого ними після реєстрації шлюбу, але до початку дії шлюбного договору. Тому, для уникнення різного роду суперечностей ч. 1 ст. 95 СК доцільно було б викласти наступним чином: *«Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності у день реєстрації шлюбу, за умови, що інше не передбачено договором»*.

Законодавство визначає форму шлюбного договору. Згідно зі ст. 94 СК шлюбний договір укладається у письмовій формі й нотаріально посвідчується. Існують деякі особливості укладення шлюбного договору, суб'єктом якого є неповнолітня особа. Для його укладення потрібна письмова згода батьків або піклувальника неповнолітнього, посвідчена нотаріусом (ч. 2 ст. 92 СК).

Водночас доцільно зазначити, що на практиці багато нотаріусів ставляться до шлюбного договору із застереженням, часто сприймаючи їх як протокол про наміри, а не як правочин. Як наслідок, такі нотаріуси вимагають для посвідчення відповідних правовідносин укладення інших

договорів, що змушує осіб, які бажають укласти шлюбний договір, нести значні витрати при його оформленні.

Крім того, можна констатувати надзвичайно малу кількість укладених шлюбних договорів. Відсутність такого попиту з боку населення призводить до відсутності у нотаріусів бажань всіляко розвивати та удосконалювати проекти таких договорів. На жаль, правова необізнаність громадян на сьогодні це непоодинокі явище нашого суспільства. І, звісно, вона може бути використана на шкоду інтересам таких громадян. Це тим більш можливо при укладанні шлюбного договору, оскільки не можна не зважати на його особливу правову природу та комплексний характер.

З метою недопущення такого зловживання на нотаріуса покладений обов'язок сприяти громадянам у здійсненні їхніх прав та захисті законних інтересів, роз'яснювати права і обов'язки, попереджати про наслідки вчинюваних нотаріальних дій для того, щоб юридична необізнаність не могла бути використана їм на шкоду (ст. 5 Закону України «Про нотаріат»). Зокрема, при посвідченні шлюбного договору нотаріус зобов'язаний роз'яснити сторонам зміст та значення шлюбного договору, зокрема наслідки включення до його змісту тих чи інших умов, а також перевірити відповідність змісту цього договору вимогам закону та дійсним намірам сторін.

Разом з тим, спробуємо знайти відповідь на питання, чи закінчуються повноваження нотаріуса після посвідчення такого договору, оскільки він є консенсуальним, а відносини між подружжям перебувають у постійній динаміці? Насамперед на сьогодні слід констатувати нагальну потребу у більш детальному регламентуванні процедури нотаріального провадження щодо посвідчення шлюбного договору як багатоетапного явища – від посвідчення до припинення його дії у п. 2 гл. 5 Положення про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Це, на нашу думку, дозволить подружжю забезпечити себе в майбутньому гарантіями щодо реалізації його майнових прав та виконання обов'язків на весь період подружнього життя, що, безперечно, дасть змогу уникнути судових спорів із цієї категорії справ. Таке «розвантаження» судів в свою чергу призведе до більш якісного та швидшого розгляду інших категорій справ. Оскільки сьогодні суди не в змозі вчасно здійснювати розгляд справ, чим порушують ст. 157 ЦПК України щодо строків розгляду.

По-друге, у випадку смерті одного з подружжя це дасть змогу перейти від посвідчення шлюбного договору до провадження щодо видачі свідоцтва про право на спадщину з документальним забезпеченням майнових прав спадкодавця, що визначатимуть, яка частка особистого майна йому належить [7, с. 1156]. Суттєві відмінності запропонованого підходу від сучасного нотаріального провадження вбачаються у тому, що сьогодні той із подружжя, який пережив іншого, при видачі свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя, особисто визначає, яке майно залишається йому, а яке переходить до спадкоємців померлого. Такий договірний підхід дозволить не лише полегшити нотаріальну та судову (у разі виникнення спорів між спадкоємцями та тим із подружжя, який пережив іншого) практику, а й суттєво зменшити вартість нотаріальних послуг.

Згідно зі ст. 43 Закону України «Про нотаріат» нотаріуси при вчиненні нотаріальних дій зобов'язані встановити особу громадян, що звернулися за вчиненням нотаріальних дій. Так, встановити особу можна за паспортом або іншими документами, що виключають будь-які сумніви щодо осіб громадян, які звернулися за вчиненням нотаріальної дії.

Крім того нотаріус перш ніж посвідчити шлюбний договір повинен перевірити дієздатність осіб, які мають намір його укласти. Тобто, він має перевірити, чи розуміють сторони значення своїх дій та наслідки їх вчинення. У разі виникнення сумнівів із цього приводу посвідчення договору може бути відкладена для з'ясування питання про те, чи немає рішення суду про обмеження дієздатності особи, чи рішення про визнання особи недієздатною на строк, визначений законом.

Не менш цікавим та таким, що заслуговує на увагу видається питання укладення шлюбного договору через представника. Шлюбний договір, як, до речі, і будь який інший договір, є правочином, підписаним сторонами. Оскільки укладення переважної більшості договорів чинним законодавством дозволяється за підписами представників на підставі належним чином оформленого договору доручення чи на підставі довіреності, постає запитання: чи може шлюбний договір бути підписаний представниками сторін? У СК України відсутня відповідь на це запитання.

Згідно із ч. 2 ст. 238 ЦК представник не може вчиняти правочин, який відповідно до його змісту може бути вчинений лише особисто тією особою, яку він представляє. Чи стосується це шлюбного договору?

Насамперед слід відзначити, що шлюбний договір – це не повсякденний правочин, який укладається досить часто одними і тими ж особами (як купівля-продаж, поставка тощо). Він

укладається між особами, які пов'язані особливими особисто-довірчими відносинами, і не виключено, що й раз у житті (з подальшим внесенням змін). Саме такі його особливості дозволили І. В. Жилінковій визначати його як особистий або навіть інтимний договір [2, с. 39].

Разом з тим у юридичній літературі зустрічаються й аргументи на захист можливості укладання шлюбного договору представниками сторін. Повноваження представника – це те коло прав і обов'язків, які покладаються на нього [8, с. 177]. У нашому конкретному випадку ці повноваження суворо визначаються особою, яку представляють. Тобто представник поставлений в чіткі рамки і має право здійснювати в межах свого представництва лише ті дії, які йому доручені. Таким чином, ідеальним, на думку О. О. Ульяненко, видається варіант, якщо сторони складають умови шлюбного договору разом зі своїми адвокатами, на підставі чого дослідниця допускає можливість укладання шлюбного договору представниками сторін (чи представником з одного боку й стороною з іншого боку) [9, с. 129]. Однак дослідниця, аналізуючи теоретичні питання, не враховує окремі аспекти нотаріального посвідчення таких договорів.

По-перше, не викликає сумніву, що, дотримуючись вимог чинного законодавства, адвокат зобов'язаний використовувати всі передбачені законом засоби захисту прав і законних інтересів особи, яку він представляє, а також не має права використовувати свої повноваження на шкоду особі, в інтересах якої прийняв доручення. Однак в переважній більшості саме нотаріуси розробляють проекти шлюбних договорів, розвивають та удосконалюють їх умови. По-друге, не слід забувати і про відповідальність нотаріусів за посвідчення таких договорів. А тому у будь-якому випадку (чи проект договору розробляється нотаріусом, чи представником сторін) нотаріус зобов'язаний пересвідчитись у сприйнятті та згоді із викладеними умовами у самих сторін. Тому більш доцільною видається особиста присутність та узгодження всіх умов саме подружжям (нареченими), ніж розробка та узгодження такого роду питань із представником. Оскільки, як зазначає С. Я. Фурса, загалом схвально ставлячись до таких договорів, навіть сам процес складання умов шлюбного договору може розглядатися як перевірка характерів і справжніх намірів сторін, а тому можливість складання такого договору – це вже позитивний момент [7, с. 1155]. Виходячи з вище наведеного вважаємо, що шлюбний договір має особистий характер, тому й недоцільним видається можливість його укладення через представника.

Характерною рисою шлюбного договору є тривалість його дії. Це може викликати необхідність зміни його умов. У СК України закріплене загальне правило щодо цього. Згідно з ч. 1 ст. 100 СК одностороння зміна умов шлюбного договору не допускається. Це можливо тільки у тому разі, якщо на таку зміну дають згоду обидві сторони. В ч. 2 ст. 100 СК сказано, що шлюбний договір може бути змінено подружжям. У зв'язку з тим, що шлюбний договір підлягає нотаріальному посвідченню, усі внесені в нього зміни також мають бути посвідчені нотаріально. Крім того законодавець передбачає також можливість зміни умов договору за рішенням суду (ч. 3 ст. 100 СК). Той з подружжя, хто вимагає у судовому порядку зміни умов шлюбного договору, пред'являє перетворювальний позов. Для його задоволення, як слушно зазначає М. В. Антокольська, необхідно, щоб обставини настільки істотно змінилися, що виконання умов договору призвело б до заподіяння значної шкоди сторонам (стороні) і щоб ці обставини на момент укладення договору не можна було передбачити [10, с. 163 – 164].

Як і інші подружні правочини, шлюбний договір у силу певних підстав може бути визнаний недійсним. Підставами для цього є, в основному, ті ж самі, що і для інших цивільно-правових договорів. Відповідно до ст. 103 СК України шлюбний договір на вимогу одного з подружжя або іншої особи, права та інтереси якої цим договором порушені, може бути визнаний недійсним за рішенням суду з підстав, встановлених Цивільним кодексом України.

Таким чином, при визнанні шлюбного договору недійсним він є недійсним з моменту його укладення. Тому видається за доцільне схвалити виділені в юридичній літературі підстави визнання шлюбного договору недійсним: 1) порушення нотаріальної форми договору, а також укладення шлюбного договору неповнолітніми неемансипованими особами, які беруть шлюб без згоди їх батьків або піклувальника; 2) неналежний суб'єктний склад (укладення договору недієздатними особами, або такими, що не мають необхідного обсягу дієздатності); 3) зменшення обсягу прав дитини, які встановлені СК України; 4) включення умов, які ставлять одного з подружжя у надзвичайно не вигідне матеріальне становище; 5) укладення договору під впливом обману або насильства; 6) помилка однієї зі сторін договору; 6) порушення шлюбним договором норм закону тощо [11, с. 123].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, шлюбний договір серед подружніх договорів займає особливе місце. По-перше, цей договір має найбільш комплексний

характер і може вміщувати різноманітні умови, які стосуються майна подружжя або надання утримання одному з них. По-друге, шлюбний договір, на відміну від усіх інших договорів, може укладатися стосовно майбутнього майна подружжя. По-третє, суб'єктами шлюбного договору може бути не тільки подружжя, а й особи, які подали заяву про реєстрацію шлюбу.

З огляду на вищевикладене можна дійти висновку, що обґрунтування переваг шлюбного договору порівняно з законним режимом майна подружжя та детальна розробка порядку і умов його укладання, має надзвичайно важливе значення для розвитку цього інституту. Тому важливим завданням сьогодення стає вміння на практиці розробляти та укладати такі договори, застосовувати щодо них різну нормативно-правову базу, оскільки неправильне застосування законодавства, що регулює інші договірні відносини, може істотно порушити права контрагентів договору.

Джерела та література

1. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилинкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 118.
2. Жилинкова І. В. Брачний контракт / І. В. Жилинкова. – Харьков, 1995. – С. 33 – 34, 39, 123.
3. Ульяненко О. О. Шлюбний договір у сімейному праві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. О. Ульяненко. – К., 2003. – С. 5.
4. Червоний Ю. С. Понятие и особенности семейных правоотношений / Ю. С. Червоний // Цивільне право. – 2002. – Вип. 1. – С. 17.
5. Синайский В. И. Русское гражданское право / В. И. Синайский. – Москва: Статут, 2002. – С. 182.
6. Шишка І. Р. Договір на маркетингові дослідження: дис. канд. ... юрид. наук: 12.00.03 / І. Р. Шишка. – К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. – С. 130.
7. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнєцова та ін.; за ред. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – С. 1155, 1156.
8. Цивільне право: підручник для студентів юрид. вузів та факультетів. – К.: Вентурі., 1997. – С. 177.
9. Ульяненко О. О. Шлюбний договір у сімейному праві України дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О. О. Ульяненко. – К., 2003. – С. 129.
10. Антокольская М. В. Семейное право / М. В. Антокольская. – М., 1999. – С. 163-164.
11. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилинкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – С. 123.

Гриняк А. Отдельные аспекты заключения брачного договора в гражданском и семейном законодательстве Украины. Стаття посвящена особенностям заключения брачного договора по законодательству Украины. Акцентируется внимание на выяснении юридической природы брачного договора, которая влияет и на решение вопросов относительно обязательности его нотариального удостоверения. Брачный договор среди супружеских договоров имеет наиболее комплексный характер и может содержать множество условий, касающихся имущества супругов или предоставлении содержания одному из них; может заключаться в отношении будущего имущества супругов; субъектами брачного договора могут быть не только супруги, но и лица, которые подали заявление о регистрации брака. Учитывая вышеизложенное, можно сделать вывод, что обоснование преимуществ брачного договора по сравнению с законным режимом имущества супругов и детальная разработка порядка и условий его заключения имеет чрезвычайно важное значение для развития этого института. Учитывая личностный характер брачного договора, обоснована нецелесообразность заключения таких договоров через представителя. Установлены основания для признания брачного договора недействительным.

Ключевые слова: брачный договор, нотариальное удостоверение, договорный режим, имущество супругов, форма договора, недействительность договора.

Grynyak A. Some Aspects of the Marriage Contract's Conclusion in Civil and Family Law of Ukraine. The article is devoted to the features of the marriage contract under the laws of Ukraine. Clarifying of the legal nature of the marriage contract, which affects the issues concerning the obligation of its notarization is focused. Prenuptial agreement among married contracts has the most comprehensive character and may include a variety of conditions relating to marital property or the provision of content to one of them; may lie in the future property of the spouses; the subjects of the marriage contract can be not only spouses, but also the person who filed the application for registration of marriage. Taking into consideration given the above, we can conclude that the rationale for the benefits of the marriage contract in comparison with the legal regime of marital property and the detailed design procedure and conditions of his detention, is essential for the development of this institution. It is proved the inadvisability of such contracts through a

representative taking into the account the personal nature of the marriage contract. The grounds for declaring the marriage contract null and void are established.

Key words: marriage contract, notarization, contractual regime of marital property, form of contract, the invalidity of the contract.

УДК 342.734:340.134

Н. Вознюк

До питання про поняття та види державних соціальних допомог

У статті обґрунтовано актуальність дослідження теоретичних аспектів державних соціальних допомог, уточнене визначення їх поняття. Запропонована авторська класифікація державних соціальних допомог залежно від страхового ризику та суб'єктного складу. Вказано на окремі недоліки правового регулювання державних соціальних допомог в Україні, внесено загальні пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства. Встановлення ознак державних соціальних допомог, юридичне закріплення їх поняття та класифікації, розміщення переліку всіх видів допомог в єдиному нормативно-правовому акті – Соціальному кодексі України – сприятиме більш повній реалізації громадянами права на соціальний захист.

Ключові слова: соціальне забезпечення, державні соціальні допомоги, грошова виплата, прожитковий мінімум, малозабезпеченість.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз соціальної політики в Україні показує, що основним її напрямком залишається забезпечення державою мінімального рівня соціальних гарантій для населення. Тобто в умовах складної економічної ситуації, яка унеможливило зниження загального рівня бідності, держава в першу чергу бере на себе обов'язок забезпечення тих осіб, які в силу певних об'єктивних обставин не в змозі самотійно досягти мінімального рівня життя. За таких умов, все більшого значення набуває такий вид соціального захисту, як державні соціальні допомоги.

Різноманіття державних соціальних допомог, широке коло суб'єктів, які мають право на їх отримання, велика кількість нормативно-правових актів за відсутності єдиного кодифікованого нормативно-правового акту значно ускладнює застосування норм даного інституту, тому дослідження питань теоретичного визначення поняття державних соціальних допомог, встановлення їх ознак, класифікації є актуальним.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Вищезазначені проблеми частково розглядалися науковцями при аналізі загальних проблем права соціального захисту, слід виділити дослідження В. М. Андріїва, М. Д. Бойка, Н. Б. Болотіної, В. Я. Бурака, П. Д. Пилипенка, С. М. Синчук, І. М. Сироти, Б. І. Сташківа, Б. С. Стичинського, Г. В. Сулейманової. За темами, присвяченими питанням правового регулювання соціальних допомог було підготовлено декілька дисертацій на здобуття вченого ступеня кандидата юридичних наук: І. С. Андрієнко, Л. В. Кулачок, О. М. Пономаренко, В. Л. Стрепко. Проте, слід зазначити, що дослідження теоретичних засад правового регулювання державних соціальних допомог є недостатнім, потребує вдосконалення чинна нормативно-правова база.

Формулювання мети та завдань статті. Мета нашого дослідження полягає в тому, щоб на основі аналізу теоретичних розробок, положень чинного національного законодавства встановити ознаки державних соціальних допомог, на їх основі уточнити визначення поняття, провести класифікацію, внести загальні пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання даного інституту.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття «державна соціальна допомога» широко використовується в законодавстві, воно було і залишається предметом дослідження багатьох науковців, однак досі немає єдиного підходу до його визначення. Частково це обумовлено тим, що базове поняття «соціальна допомога» є полісемантичним і вживається у юридичній літературі у вузькому та широкому значеннях [1, с. 45-46; 2, с. 162]. Аналіз визначень поняття «державна соціальна допомога» показав, що вони створені на основі переліку ознак даного виду соціального захисту і є два підходи до їх формування. В першому випадку – це узагальнені визначення, де загальновідомі категорії та зв'язки між ними лише